

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетине караштуу педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын ыйгаруу боюнча уюштурулган Д 13.23.675 диссертациялык кеңештин эксперти п.и.д., доцент А. Э. Байсеркеевдин 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган Анарбекова Мариябүбүнүн “Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкары иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу” деген темадагы диссертациясына

КОРУТУНДУСУ

Эксперт п.и.д., доцент А. Э. Байсеркеев изденүүчү Анарбекова М. тарабынан даярдалган 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча “Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкары иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Анарбекова Мариябүбү тарабынан сунуш кылынган 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча “Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкары иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу” деген темадагы кандидаттык диссертациясы Д 13.23.675 диссертациялык кеңештин профилине туура келет. Бул илимий иште 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү илимий-изилдөө иштери жүргүзүлгөн.

2. Изилдөөнүн максаты: орто мектепте физика предмети боюнча окуучулардын класстан тышкаркы иштерин уюштурууга компетенттүү мугалимдерди даярдоонун мазмунун аныктоо жана ал процессти ишке ашыруунун технологияларын иштеп чыгуу. Педагогикалык ЖОЖдун практикасына киргизүүнүн жолдорун сунуш кылуу каралган.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

1. Кыргыз Республикасында физика мугалимдерин даярдоонун абалын жана алардын класстан тышкаркы иштерди уюштурууга зарыл болгон компетенттүүлүктөрүнүн системасынын мазмунун изилдөө.

2. Физика боюнча өткөрүлүүчү класстан тышкаркы иштердин системасынын элементтерин аныктоо жана алардын учурдун талабына туура келген мазмунун тактоо, толуктоо.

3. Болочок физика мугалимдеринин окуучулардын класстан тышкаркы иштерин уюштуруу боюнча компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга арналган атайын курсту, окуу материалдарын, окутуу жана үйрөтүү технологияларын түзүү, аларды жогорку окуу жайлардын практикасына киргизүүнүн жолдорун изилдөө.

4. Аталган проблема боюнча даярдалган илимий-методикалык көрсөтмөлөрдүн эффективдүүлүгүн текшерүү максатында педагогикалык эксперимент жүргүзүү жана анын жыйынтыктарын талдоо.

Коюлган милдеттерге (милдеттерге жетүүнүн этаптары, каражаттары, методдору ж.б.у.с.) ылайык максатка жетүү мүмкүнчүлүгүн баалоо.

Диссертант өзүнүн алдына койгон максат жана милдеттерди чечүү үчүн изилдөө методдорунан: илимий – методикалык адабияттарды анализдөө, аңгемелешүү, окуу процессине байкоо жана анкета жүргүзүү менен педагогикалык экспериментке жана анын натыйжаларына талдоо жүргүзгөн.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу: Орто мектептин физика мугалиминин класстан жана мектептен тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгү система катары каралып, анын элементтеринин мазмуну аныкталды; физика боюнча класстан тышкаркы иштердин заманбап талаптарга туура келген системасы такталды; мектеп мугалимдеринин бул процессти уюштуруудагы мүнөздүү кемчиликтери аныкталып, алардын пайда болуу себептери такталып, болтурбоонун илимий-методикалык жолдору иштелип чыккан. Аталган проблема боюнча атайын курстун программасы жана мазмуну иштелип чыгып, анын адаптацияланган варианты И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана башка университеттердин окуу процессине киргизилген. Сунушталган илимий-методикалык иштер педагогикалык экспериментте текшерилген жана алынган натыйжалар талданып, жыйынтыгынын эффективдүүлүгү илимий жактан тастыкталган.

Диссертациянын изилдөө объектисинин диссертациясынын максат жана милдеттерине ылайык келиши.

Изилдөөнүн объектиси диссертациялык иштин максат жана милдеттерине ылайык келет.

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Кыргыз Республикасында 2021-2040-жылдары Билим берүүнү өнүктүрүүнүн стратегиясында ЖОЖдо компетенттүү адистерди даярдоого өзгөчө көңүл бурулган. Таалим-тарбия ишиндеги жүргүзүлүп жаткан реформалар педагогикалык жогорку окуу жайларда болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоонун сапатын жогорулатууну жана аларды жаңы кабыл алынган мамлекеттик стандарттын талаптарына ылайык келтирүүнү шарттоодо.

Жогоруда аталган мамлекеттик документтер менен катар жогорку окуу жайларда санариптик билим берүүнү өркүндөтүү маселеси сунушталган. «Санарип Кыргызстан 2019-2023» концепциясынын **4.1. пунктунда көрсөтүлгөндөй** санарипти өздөштүрүүнү өркүндөтүү жана аны колдоно билүү болочок адистердин квалификациясын жогорулатууга жардам берип, компьютердик технология боюнча компетенттүүлүктөрүн калыптандырууга шарт түзөөрү белгиленген.

Биздин мамлекет тарабынан мугалимдерди даярдоо аспектисинде ар кандай колдоолор көрсөтүлүп жатат. Алсак, өзгөчө табигый илимдерге тартылган студенттердин саны улам төмөндөп бара жаткандыгына байланыштуу мотивациялык иш-аракетте көптөгөн жардамдар сунушталып, иш жүзүнө ашууда.

Жогорку окуу жайларда компетенттүү мугалимдерди даярдоо процесси жогоруда көрсөтүлгөн мамлекеттик документтердин талаптарын аткаруунун зарыл болгон бир жолу катары каралууга тийиш. Изилдөөлөр жана тажрыйба көрсөткөндөй бул процессте айрым жетишкендиктер менен көйгөйлүү маселелер да арбын. Мисалы, физика мугалимдерин даярдоодо класстан тышкаркы иштерге көңүл бурулбай калгандыктан, аларды келечектеги педагогикалык иштеринде натыйжалуу пайдалануусунда кыйынчылыктарга дуушар болуп жаткандыгын практика көрсөтүүдө.

Бул проблема боюнча психолого-педагогикалык изилдөөлөрдү талдоонун, жогорку окуу жайлар менен мектеп практикасын үйрөнүүнүн натыйжасында төмөнкүдөй **карама-каршылыктар** аныкталды: окуучулардын физикалык билимдеринин жана предметтик компетенцияларынын сапатын жогорулатууга класстан тышкаркы иштердин тийгизген баа жеткис таасири менен мектепте аларды уюштурууга жетиштүү көңүл бурулбагандыгынын ортосундагы карама-каршылык; мектептеги физика боюнча класстан тышкаркы иштердин окуучулардын практикалык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруудагы зарылдыгы менен керектүү дидактикалык материалдардын,

маалыматтык-технологиялык каражаттардын жетишсиздигинин ортосундагы карама-каршылык; окуучулардын сабактан тышкаркы учурларда физика боюнча билим алуусун натыйжалуу өткөрүүгө керек болгон мугалимдин компетенттүүлүгү менен ага жогорку окуу жайында даярдалбагандыгынын ортосундагы карама-каршылык; физика мугалимдерин окуучулардын класстан тышкаркы иштерин өткөрүүгө даярдоонун илимий-методикалык маселелеринин атайын изилдөөгө алынбагандыгы ж.б.

Мындай объективдүү карама-каршылыктарды жоюу максатында болочок физика мугалимдеринин илимий-педагогикалык, кесиптик-технологиялык компетенттүүлүктөрүн калыптандыруу үчүн, физика боюнча класстан тышкаркы иштердин заманбап системасын аныктоо, аны окутуунун методикасын өркүндөтүү маселеси азыркы учурдагы **актуалдуу** маселелердин бири болуп саналат. Мындан студенттерге класстан тышкаркы иштерди уюштурууну окутуу менен алардын илимий-методикалык компетенттүүлүктөрүн өркүндөтүүнүн кандай жолдору бар жана алардын эффективдүүлүгүн жогорулатуунун кандай шарттарын түзүү керек деген педагогикалык проблема келип чыгат. Аталган проблеманы чечүү максатында изилдөөнүн темасы: **«Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу»** деп тандалып алынган.

3. Илимий натыйжалар.

Иште 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистигинин илимдеринин өнүгүшү үчүн бир кыйла мааниге ээ төмөндөгүдөй илимий негиздеги жаңы теориялык натыйжалар келтирилген:

- орто мектепте физикалык билим берүүнүн сабак формасы менен катар класстан тышкаркы иштер, окуучулардын илимий-практикалык компетенцияларын калыптандыруунун негизги фактору катары кызмат кылат;

- физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштурууда мугалимдин компетенттүүлүгүнүн системасын жана алардын элементтеринин мазмунун аныктоо, теориялык жана методикалык жактан негиздөө ал процесстин натыйжасын жогорулатат;

- класстан тышкаркы иштерди уюштуруу боюнча студенттерге сунушталган атайын курс, окуу материалдары, практика учурундагы студенттер менен өткөрүлүүчү иш чаралар болочок мугалимдердин компетенттүүлүктөрүн жогорку баскычка көтөрүүнүн зарыл шарты болуп эсептелет;

- иштелип чыккан илимий-методикалык шарттардын натыйжалуулугун текшерүү максатында жүргүзүлгөн педагогикалык

эксперименттин жыйынтыктары коюлган илимий божомолдун тууралыгын далилдейт.

Издөнүүчүнүн жеке салымы. Изилдөөнүн проблемасы, анын методологиялык аппараты, башкы идеясы, илимий божомолу менен изилдөө методдору, изилдөө жүргүзүүнүн логикасы изденүүчү тарабынан өз алдынча аныкталган. Автор тарабынан түзүлгөн. “физика боюнча класстан тышкаркы иштерди уюштуруу методикасы” аталыштагы атайын курстун мазмуну болочок физика мугалимдеринин предметтик компетенциясынын калыптанышына шарт түзөт жана кесиптик технологиялык ишмердүүлүктөрүн өркүндөтүүгө жардам берет. Изилдөөчү окуу методикалык куралдарды, методикалык сунуштарды өз алдынча даярдап, класстан тышкаркы иштердин түрлөрүн өткөрүүнүн планын түзүүнү, максат милдеттерин аныктай билүүнү ишке ашырган. Экспериментти уюштуруунун, алардын жыйынтыктары талдоонун жолдорун өз алдынча иштеп чыккан.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү болочок мугалимдердин орто мектепте окуучулардын физика боюнча класстан тышкаркы иштерин уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу боюнча иштелип чыккан жоболор, аны ишке ашыруу технологиялары, мамлекеттик тилде жазылган окуу материалдардын үлгүлөрү, технологиялык көрсөтмөлөр, жогорку окуу жайларынын окутуучулары жана студенттер тарабынан, ошондой эле мектептеги физика мугалимдеринин кесиптик-технологиялык квалификациясын жогорулатуучулар тарабынан натыйжалуу колдонулушу менен аныкталат. Окуучулардын физика боюнча класстан тышкаркы иштерин уюштуруу методдорун, законченемдерин так өздөштүрүү, алардын коомдук кубулуштарды иликтеп билүүгө тийгизген оң таасири жана айрым атайын маалыматтарды оңой окуп үйрөнүүгө шарт түзгөндүгү менен аныкталат. Ошондой эле изилдөөнүн жыйынтыктарын орто мектептерде, гимназияларда, жалпы эле таалим-тарбия иштерин натыйжалуу өткөрүүгө түздөн түз пайдаланса болот.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине дал келет. Авторефераттын резюмелери мамлекеттик, расмий жана англис тилдеринде бирдей жазылган.

6. Айрым мүчүлүштүктөр:

1. Диссертацияда стилистикалык жана орфографиялык каталар кездешет.

7. Сунуштар:

1. Диссертациянын биринчи, экинчи главаларынын аталыштарына тактоо киргизүү.

8. Сунуштамалар:

1. Физика боюнча класстан тышкаркы иштердин системасы жана аларда колдонулуучу окуу материалдары орто мектептин физика мугалимдеринин пайдалануусуна сунуштоо.

2. Орто мектепте физика боюнча окуучулардын класстан тышкаркы иштерин уюштурууга арналган компетенттүүлүктөрдүн системасы педагогдорду даярдоочу жогорку окуу жайлардын физика факультеттеринин окутуучуларына сунуштоо.

3. Корутунду:

Диссертациялык кеңештин эксперти сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин жана И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин Д 13.23.675 Диссертациялык кеңешине караштуу 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (физика) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Анарбекова Мариябүбүнүн “Болочок мугалимдердин орто мектепте физика боюнча класстан тышкары иштерди уюштуруу компетенттүүлүгүн калыптандыруу” деген темадагы диссертацияны алдын ала коргоого сунуш кылат.

Эксперт педагогика илимдеринин
доктору, доцент

А.Э. Байсеркеев

2024-жыл 19 - 04

А.Э.Байсеркеевдин кол тамгасын тастыктайм
Эл аралык Кувейт университетинин
кадрлар бөлүмүнүн башчысы

Жасалгайдинов У.Н.

Эксперт А. Э. Байсеркеевдин
кол тамгасын тастыктайм.
Сканирлонуу кобго